

АНОТАЦІЯ

Лобанов Д. О. Центри розвитку кар'єри у складі закладів вищої освіти України як інституційний механізм адаптації студентів до вимог ринку праці: місія, виклики, проблеми та перспективи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 Соціологія. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2025.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню центрів розвитку кар'єри (ЦРК) у складі закладів вищої освіти України як інституційного механізму адаптації студентів до вимог сучасного ринку праці. Робота зосереджена на вивченні ролі, місії та функціональних завдань ЦРК у процесі професійної підготовки здобувачів освіти, а також аналізі викликів і проблем, з якими стикаються ці центри в умовах динамічних змін економічного середовища та соціокультурних трансформацій українського суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена кардинальними змінами на ринку праці в умовах глобалізації, цифровізації та воєнного стану в Україні, що потребує нових підходів до професійної підготовки випускників закладів вищої освіти. У сучасних умовах традиційні моделі працевлаштування та кар'єрного розвитку втрачають свою ефективність, що актуалізує необхідність створення та розвитку спеціалізованих структур – центрів розвитку кар'єри, які б забезпечували ефективну адаптацію студентів до вимог ринку праці. Проблема полягає в тому, що, з одного боку, попри зростання кількості ЦРК при українських університетах, їхня діяльність часто носить фрагментарний характер і не відповідає сучасним

потребам студентів та роботодавців. З іншого боку, відсутні систематичні соціологічні дослідження, які б комплексно аналізували функціонування ЦРК як соціального інституту та їхню роль у процесах професіоналізації молоді. Крім того, в умовах війни та пов'язаних із нею економічних викликів постає питання трансформації діяльності ЦРК для адаптації до нових реалій ринку праці.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічному дослідженню концептуальних основ розвитку кар'єри. У ньому проаналізовано класичні теорії професійної орієнтації та кар'єрного консультування (Ф. Парсонса, Дж. Голланда), розглянуто соціологічні підходи до професійного вибору та структурно-функціональний аналіз кар'єрного розвитку. Окрему увагу приділено порівняльному аналізу міжнародного досвіду функціонування центрів розвитку кар'єри у США, країнах ЄС та Китаї, а також визначено роль закладів вищої освіти у професійній орієнтації студентів в умовах сучасних викликів, включаючи воєнний стан.

Другий розділ розкриває центри розвитку кар'єри як механізм адаптації студентів до динамічного ринку праці. Детально проаналізовано особливості партнерської взаємодії ЦРК із різними суб'єктами: роботодавцями, державними установами, громадськими організаціями, професійними спілками та міжнародними партнерами. Визначено місію та функціональні завдання центрів кар'єри, систематизовано їхні основні функції (інформаційну, освітню, підготовчу, інтеграційну, адаптаційну, мотиваційну, контрольну, соціальну) та розглянуто програми професійного зростання і інструменти діяльності ЦРК.

Третій розділ представляє емпіричне дослідження стану та перспектив центрів розвитку кар'єри в Україні. На основі результатів

контент-аналізу веб-сайтів університетів, експертного опитування керівників ЦРК та аналізу документів проаналізовано технології та практики діяльності центрів кар'єри. Виявлено та систематизовано основні бар'єри функціонування ЦРК: структурно-організаційні, фінансові, комунікативні та бар'єри співпраці з бізнесом. Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності центрів та формування сучасної моделі ЦРК, адаптованої до потреб ринку праці.

Наукова новизна дисертації полягає в системному визначенні засад функціонування та розвитку центрів кар'єрного розвитку в закладах вищої освіти України, ключових бар'єрів їхнього розвитку та їх найкращих практик в умовах трансформації ринку праці та посилення вимог до професійної реалізації випускників. Результати дослідження вперше пропонують покрокову модель підвищення ефективності їхньої діяльності, інтегруючи теоретичні напрацювання та практичні рекомендації, спираючись на аналіз різних джерел емпіричних даних.

Вперше в українській соціологічній літературі дослідження пропонує трикомпонентну модель факторів, що зумовлюють стагнацію центрів розвитку кар'єри в Україні, яка охоплює макрорівень (систематизовано загальнодержавні чинники, серед яких відсутність нормативно-правового регулювання та єдиної національної стратегії кар'єрного консультування, недофінансування та відсутність цільових програм підтримки, що зумовлює слабку матеріально-технічну базу ЦРК), мезорівень (визначено організаційно-управлінські та комунікаційні бар'єри у діяльності центрів розвитку кар'єри конкретних університетів, включно з нерозвиненими моделями взаємодії з бізнесом, роботодавцями та студентською спільнотою), мікрорівень (ідентифіковано особистісні та мотиваційні чинники, пов'язані зі студентами, випускниками й працівниками ЦРК, що обмежують ефективність використання доступних можливостей кар'єрного

розвитку). Запропонована модель дозволить розглядати розвиток ЦРК як багаторівневу систему, інтегровану в контекст державної політики, університетського менеджменту й індивідуальних кар'єрних траєкторій та таку, що враховує взаємодію різних соціальних агентів на різних соціальних рівнях.

Основні аспекти наукової новизни, одержані автором особисто, полягають у наступному:

- вперше в українському науковому дискурсі системно проаналізовано центри кар'єрного розвитку як самостійну соціальну структуру і соціального актора, що поєднує університети, ринок праці, молодь та інститути громадянського суспільства;
- вперше концептуалізовано партнерство ЦРК на соціальних мікро-, мезо-, макrorівнях, що дозволило визначити трирівневі чинники, які впливають на кращі практики й основні бар'єри у діяльності цих центрів;
- вперше ідентифіковано кращі практики й основні бар'єри у діяльності ЦРК, а також запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності їхньої діяльності з позицій структурно-функціонального аналізу;
- уточнено та поглиблено розуміння місця і ролі центрів розвитку кар'єри як інституційних механізмів адаптації університетів до вимог ринку праці в системі управління університетом, обґрунтовано їхній безпосередній вплив на формування конкурентоспроможності випускників та їхню успішну інтеграцію на ринок праці;
- розроблено рекомендації щодо формування сучасної моделі ЦРК, яка базується на персоналізованій підтримці студентів,

цифрових рішеннях, постійному моніторингу, мультиакторній взаємодії та стратегічному управлінні.

Практична значущість дослідження визначається тим, що воно не лише аналізує поточний стан діяльності центрів кар'єри в Україні, а й пропонує комплексні шляхи модернізації ЦРК відповідно до сучасних викликів ринку праці та тенденцій розвитку вищої освіти, а саме: налагодження міжструктурної взаємодії, розширення повноважень центрів, цифровізація послуг, розширення видів партнерств тощо. До того ж дослідження формує теоретичні засади та методичні підстави для подальшого розроблення Типового положення про роботу ЦРК. Результати дослідження можуть бути використані Міністерством освіти і науки України, Департаментами освіти та науки військових (обласних) державних адміністрацій, університетами, громадськими організаціями, асоціаціями випускників і роботодавцями України.

Ключові слова: університети, центри розвитку кар'єри, ринок праці, адаптація, інституційний механізм, професійна орієнтація, кар'єрні стратегії, соціальний капітал, цифровий капітал, легітимність інститутів, кар'єра, стейкхолдери, вища освіта, соціальна згуртованість, компетентності.

ABSTRACT

Lobanov D. O. Career Development Centers within Ukrainian Higher Education Institutions as an Institutional Mechanism for Student Adaptation to Labor Market Demands: Mission, Challenges, Problems, and Prospects. – A qualification research work in manuscript form. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 054 Sociology. – V. N. Karazin Kharkiv National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2025.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of career development centers (CDCs) within Ukrainian higher education institutions as an institutional mechanism for adapting students to the demands of the modern labor market. The research focuses on examining the role, mission, and functional tasks of CDCs in the process of professional training, as well as analyzing the challenges and problems these centers face under conditions of dynamic economic change and socio-cultural transformations of Ukrainian society.

The relevance of the study is determined by radical changes in the labor market under globalization, digitalization, and the wartime context in Ukraine, which require new approaches to the professional preparation of higher education graduates. In the current environment, traditional models of employment and career development are losing effectiveness, which highlights the need to create and develop specialized structures – career development centers – that provide effective student adaptation to labor market demands. The problem lies in the fact that, on the one hand, despite the growing number of CDCs at Ukrainian universities, their activities are often fragmented and do not meet the needs of students and employers. On the other hand, systematic sociological research analyzing CDCs as a social institution and their role in the professionalization of youth is lacking. Moreover, under wartime conditions and related economic

challenges, there arises the question of transforming CDC activities to adapt to the new labor market realities.

The first chapter is devoted to the theoretical and methodological study of the conceptual foundations of career development. It analyzes classical theories of vocational guidance and career counseling (F. Parsons, J. Holland), sociological approaches to career choice, and structural-functional analysis of career development. Special attention is given to comparative analysis of international experience in the functioning of career centers in the USA, EU countries, and China, as well as the role of higher education institutions in students' vocational orientation under current challenges, including wartime.

The second chapter explores career development centers as a mechanism for student adaptation to the dynamic labor market. It provides a detailed analysis of CDCs' partnerships with employers, government institutions, NGOs, trade unions, and international partners. The mission and functional tasks of CDCs are defined, their core functions (informational, educational, preparatory, integrative, adaptive, motivational, supervisory, and social) are systematized, and programs for professional growth and tools of CDC activity are examined.

The third chapter presents empirical research on the state and prospects of career development centers in Ukraine. Based on content analysis of university websites, expert interviews with CDC directors, and analysis of institutional documents, technologies and practices of CDC activity are investigated. The main barriers to CDC functioning are identified and systematized: structural-organizational, financial, communicative, and barriers in cooperation with business. Recommendations are proposed for enhancing CDC effectiveness and forming a modern CDC model adapted to labor market needs.

The scientific novelty of the dissertation lies in systematically defining the foundations for the functioning and development of career development centers in Ukrainian higher education institutions, identifying the key barriers to their development, and highlighting their best practices under the transformation of the labor market and rising demands for graduate professional realization. The results for the first time propose a step-by-step model for improving CDC effectiveness, integrating theoretical insights with practical recommendations, and drawing upon analysis of diverse empirical data sources.

For the first time in Ukrainian sociological literature, the study proposes a three-level model of factors determining CDC stagnation in Ukraine, covering:

- **Macro-level** (state-level factors such as lack of legal regulation and national career counseling strategy, underfunding, absence of targeted support programs leading to weak material and technical base of CDCs);
- **Meso-level** (organizational and managerial as well as communication barriers at the level of individual universities, including underdeveloped cooperation models with business, employers, and student communities);
- **Micro-level** (personal and motivational factors related to students, graduates, and CDC staff limiting the effective use of career development opportunities).

The proposed model allows viewing CDC development as a multi-level system integrated into the context of state policy, university governance, and individual career trajectories, while accounting for the interaction of various social agents at different social levels.

Key aspects of the dissertation's novelty include:

- for the first time in Ukrainian academic discourse, CDCs are systematically analyzed as an independent social structure and social actor uniting universities, the labor market, youth, and civil society institutions;
- for the first time, CDC partnerships are conceptualized across micro-, meso-, and macro-social levels, enabling the identification of three-level factors influencing best practices and main barriers in their activity;
- best practices and main barriers in CDC activity are identified, and recommendations for enhancing CDC effectiveness from a structural-functional perspective are proposed;
- the role of CDCs as institutional mechanisms of universities' adaptation to labor market demands in university management systems is clarified, substantiating their direct impact on graduate competitiveness and successful labor market integration;
- recommendations are developed for a modern CDC model based on personalized student support, digital solutions, continuous monitoring, multi-actor cooperation, and strategic management.

The practical significance of the study is that it not only analyzes the current state of CDC activity in Ukraine but also proposes comprehensive ways of modernizing CDCs in line with current labor market challenges and higher education development trends, namely: inter-structural cooperation, expansion of CDC authority, digitalization of services, broadening of partnership formats, etc. Furthermore, the study establishes theoretical and methodological foundations for further development of a Standard Regulation on CDCs. The findings can be used by the Ministry of Education and Science of Ukraine, regional Departments of Education, universities, NGOs, alumni associations, and employers.

Keywords: universities, career development centers, labor market, adaptation, institutional mechanism, vocational guidance, career strategies, social capital,

digital capital, institutional legitimacy, career, stakeholders, higher education, social cohesion, competences.